

פרוטוקול מס' 39

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', י"א באב תשל"ל - 13.8.1970, בשעה 8.15.

נ כ ח ר :

חברי הועדה:
א. רזיאל-נאור - מ"מ היו"ר
נ. אליעד
מ. בן-פורת
ח. גרוסמן
ש. לויין
מ.צ. נריה
ע. פינברג-סרני
מ. פרוש
ד. קורן

מוזמנים:
א. ידלין - סגן שר החינוך והתרבות
י. שריד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות

מזכיר הועדה: פ. פלכסר

רשמה: מ. כהן

70-היום: שאילתות ותשובות;
המשך הדיון על בעיות חינוך
(תשובת סגן שר החינוך א. ידלין).

13.8.1970

שאלות ותשובות

היו"ר א. רזיאל-נאור:

אני פותחת את השיבה.

ע. פינברג-סרני:

שמעתי וקראתי בעתונים על ההוראה שיצאה ממשרד החינוך בדבר הקיצוצים בתקנים.

אני מבקשת הבהרה, מה זה אומר.

ד. קורן:

קראתי בעתון שיש נוסחה עם מנהלים בתי-הספר, שהם מכינים את פתיחת שנת הלימודים הבאה. רציתי להיות בטוח שזה נכון.

נ. אליעד:

אני רוצה לשאול בקשר למרדכי שפיגלר. ראינו אותו בטלביזיה. לדעתי כל העניין היה מדכא מאד. זה אדם שבכל זאת מייצג את ישראל, ומדבר בצורה כל כך מרת נפש על המדינה, על הסביבה. הוא נפגע מאד מכל ההליכים שהיו בענינו. אני חושב שלא רק איבדנו אותו כשחקן של הקבוצה, אלא שגם פגענו בו כאזרח. הייתי רוצה לדעת מי מטפל בזה.

מ. בן-פורת:

אני מבקש לשמוע פרטים על פרישתו של מר עשהאל בן-דוד, מנהל רשות הספורט.

ח. גרוסמן:

אני מבקשת שאחרי הפגרה יתקיים דיון בוועדה על עניני תרבות בכלל, ובמיוחד על בעיות

התיאטרון בארץ.

בכתבה ב"על המשמרה" על המושב אביבים, היה כתוב שמבקר המדינה היה צריך לבקר במקום, וערב הביקור ניתנה הוראה למי שעוסק בהזנת ילדים להכין ארוחה יותר טובה. אבקש את משרד החינוך לבדוק את הדבר. אני שואלת האם הזנת הילדים היא לפי התקנים ולפי המקובל, והאם אין בזה הונאה.

היו"ר א. רזיאל-נאור:

אני רוצה להביא לתשומת לב חברי הוועדה שקיבלנו תזכיר מהאגודה לאכסניות בווער. זה נושא שעומד על סדר היום של הוועדה כבר זמן רב. אני מבקשת להעביר העתק המכתב והתזכיר עם כל הנתונים לכל חברי הוועדה. אם נקיים ישיבה בפגרה, אציע שסעיף זה גם כן יעמוד על סדר היום.

י. שריד:

לגבי קיצוצים בתקנים - נכון שיש קיצוצים בתקנים. יהיה צורך לקצץ בשעות הוראה בכיתות מסוימות, בגלל קיצוצים בתקציב. עכשיו מתברר שהקיצוץ האחרון שועדת גבתי תכננה במשרד החינוך היה בסכום של 15 מיליון לירות. לפני זה היה קיצוץ אחר. לאחר דין ודברים ולאחר נסיונות רבים מצד שר החינוך לשכנע את הוועדה שזה לא ייתכן, הגיעו לקיצוץ של 5 מיליון לירות. קיצוץ זה מחייב כבר קיצוץ בשעות הוראה.

אנחנו קבענו כל מיני סייגים. היו לפנינו שתי דרכים: האחת - לומר, למשל, שכיתה ה' תקבל 29 שעות במקום 32, ולהפחית בחשבון, טבע, התעמלות או כדומה; דרך שנייה, זו שבחרנו בה - עדיין לא לקבוע הפחתה בתקן השעות של כיתות, אלא לראות את זה כדבר חולף, מתוך הנחה שבשנה הבאה ננסה להחזיר את התקן לקדמותו. ובכך נתנו הוראה שהיא למעשה קיצוץ בשתי שעות הוראה בכיתה, החל בכיתה ה'. איננו מפחיתים בכיתות א'-ד', כי שם מספר השעות הוא 24, וההוראה היא שלא ייצא ילך שילך הביתה בשעה 11. אבל אנחנו מפחיתים בכיתות הבינוניות והגבוהות, אני מקוה שלא יותר משעתיים ולפי האפשרויות בבית-הספר. בזה אנחנו סומכים על המנהל והמפקח. במקום אחד יפחיתו במלאכה, במקום שני בעברית, או באנגלית. זה תלוי מי המורה, באיזו רמה נלמד המקצוע ועוד.

ש. לוין:

קודם כל אני רוצה לומר שאינני מסכים לקיצוץ. ואני רוצה לשאול שתי שאלות: א) האם בכלל סבור משרד החינוך שאפשר לבצע את הקיצוץ? הרי בכל בתי-הספר, לפחות בערים, קיימת מערכת הוראה, עובדים מורים ויש התחייבויות כלפיהם. האם משרד החינוך תכנן איך אפשר לבצע את הקיצוץ? ושאלה שנייה: במה אפשר להסביר את העובדה שעל בית-הספר היסודי הוטל קיצוץ גדול יותר מאשר על חטיבת הביניים? מדוע ההוראה אומרת לקצץ 3% בחינוך היסודי,

13.8.1970

וכבר שמענו שזה לא יחול על כיתות א-ד, זאת או מרת שבכיתות ה'-ו' הקיצוץ יהיה חמור, ואילו על חטיבת הביניים מדובר על 2%. במה אתם מנסים את ההבדל בגזירת הקיצוץ בין החינוך היסודי וחטיבת הביניים?

היו"ר א. רזיאל-נאור: האם הקיצוץ יתבטא בקיצוץ משכורות המורים?

ע. פינברג-סרני: אני רוצה להעיר שנדמה לי שנוהלי הדיון

על המשרדים השונים בענין זה הוא לקוי. אילו הייתי יודעת את דבר הקיצוץ בשעות הלימוד, כי אז בדברי על משרד החינוך הייתי מדברת על כך, ואני מניחה שלא רק אני.

ג. אליעד: אני חייב להודות שהענין הזה מפתיע. אני רוצה לדעת איך משרד החינוך חושב לנהוג בענין זה? האם יש מקום לשתף את חברי ועדת החינוך של הכנסת בנושא הזה, כיצד לדון בקיצוצים האלה?

י. שריד: חברי הועדה יכולים לשתף את עצמם בדרך

הפרלמנטרית המקובלת: יש פרוצדורה. הצעות לסדר היום, שאילתות וכו'.

לא יהיה הבדל בין הקיצוצים בחינוך היסודי ובין הקיצוצים בחטיבת הביניים. מדובר על שתי שעות שבועיות בחטיבות הביניים, לא על אחוזים. מבחינה זו יהיה שוויון.

לנו לא עמדה התכונה איך לקצץ בלי לפגוע בחינוך. עד לקיצוץ האחרון של 5 מיליון לירות עוד עשינו דברים שונים, קיצצנו פה ושם, לא בתקנים. היום אי אפשר. כל מיליון שיקוצץ בתקציב משרד החינוך, יביא לקיצוץ בחינוך. אין לנו דרך אחרת. כמובן אפשר לומר: מה טוב יותר, לבטל את הזנת הילדים ולקיים את התקן, או לקצץ גם קצת בהזנת הילדים. או, אפשר לומר: מה טוב יותר, לבטל את מפעלי הטיפוח ולא לקצץ בתקן, או לקיים את מפעלי הטיפוח ולקצץ בתקן. שקלנו את כל הדברים האלה, ואין מפלט מקיצוץ בתקנים.

יכול להיות שלא נשיג בכך את מלוא הסכום של 5 מיליון לירות. אז נצטרך לחפש קיצוצים נוספים.

איננו מתכוונים ואיננו רוצים לפגוע על-ידי הקיצוצים בתקנים בזכויותיהם של מורים קיימים, עובדים. הקיצוץ בתקנים יגרום לכך שיוזמנו פחות מורים חדשים. זה ברור. אז קיימות בעיות. יש בית-ספר שאינו יכול להפחית את מספר השעות, כי יש לו חדר מורים קבוע, והמורים עובדים כך וכך שעות, ואין למורים האלה מה להציע כדי להשלים את משרתם. אז כמובן שבמקום זה נצטרך לא לקצץ. משום כך ייתכן שלא נשיג את מלוא הסכום; נשיג חלק ניכר של הסכום, ואז נצטרך לחשוב על קיצוצים נוספים, אינני יודע אם בתקנים או בכל דרך אחרת. אבל את הסכום הזה אנו חייבים לקצץ. האוצר מחק לנו 5 מיליון לירות, והוא מבקש מאתנו לומר באיזה סעיף למחוק את זה. אם לא נאמר - הוא מחק. האוצר פועל בהתאם להחלטות הממשלה והכנסת. זהו המצב. אני מתאר לי שאותו דבר קיים גם בבתיאור, בשיכון, בכבישים וכו'.

לענין מנהלי בתי-הספר - לא אכניס אתכם לפרטים כיצד הענין נגמר, אבל בוטל אי-השיתוף שהיה בין המנהלים ובין משרד החינוך. אנחנו מקוים שבתי-הספר ייפתחו ללא תקלות.

לשאלתה של חברת הכנסת גרוסמן בענין הארוחה באביבים - אם מישהו אמר להכין ארוחה יותר טובה, והשני סיפר את זה לאחר - אני כבר לא מתייחס לידיעה זו באמון. אינני יודע מי מעוניין בזה. אנחנו נהיה מוכנים להשיב על שאלה מהו סל המזון, מה מקבלים ילדי אביבים, מה הם מקבלים יותר מאשר שאר הילדים בארץ, או שאין שוני, האם יש צורך בשוני, בלי להתייחס לרכילות כזאת שמישהו אמר למישהו אחר להכין ארוחה יותר טובה בגלל בואו של מבקר המדינה.

א. ירליין:

אני רוצה להוסיף הערה לגבי הקיצוצים בתקנים. אנחנו לא מסתירים שזה קיצוץ

בחינוך. זה לא ייעול ולא ביטול כפילויות. וזה פרי המצוקה התקציבית של הממשלה. כל אחד מאתנו כחבר כנסת וכאזרח יכול לחשוב על סדר עדיפויות אחר במדינה. אבל כאשר הוצאות הבטחון הן עצומות, והגרעון בין ההכנסות

13.8.1970 - א. ידלין

וההוצאות הוא אדיר, וכאשר מטילים על משרדים לקצץ - אז אנחנו הגענו במשרד לזה שהיום כל קיצוץ פירושו קיצוץ בשירותי החינוך. זה היה ברור לוועדה שטיפלה בזה. אם אנחנו לוקחים למשל את התקציב הרגיל של משרד החינוך והתרבות, בלי ההשכלה הגבוהה ותקציב הפיתוח, - שהוא בסדר גודל של קצת למעלה מ-500 מיליון לירות, אז אתם יכולים לעשות חשבון פשוט מה-500 מיליון הולך לשכר ישיר למורים עובדי המדינה פלוס המנגנון של עובדי משרד החינוך. הסכום הוא כ-270 מיליון לירות. אחר כך יש שכר מורים עקיף, למורים שאינם עובדי מדינה, זה גם כן בסדר גודל של 150 מיליון לירות. מה שנשאר לנו לתמרון בו זה סכום של 68 מיליון לירות בתקציב הרגיל. סכום זה מיועד למפעלי שיפוח בחינוך, שעורי עזר של מינהל החינוך העל-יסודי, הזנה, כל ענייני הנוער, כל ענייני התרבות והאמנות של מדינת ישראל, התמיכה במוזיאון ישראל, הבימה, התזמורת, מוסדות שהם חשובים מאד, שבלעדיהם אין דמות למדינת ישראל. כשבאים ואומרים לקצץ 5 מיליון מתוך 68 מיליון לירות, זה אומר לחסל דברים. ואנחנו הסברנו שזה בלתי אפשרי. ואם הגזירה מוטלת, נשארה רק הדרך האחת: או שעובדי המדינה, כולל המורים, עובדים שעתיים יותר, זו גם כן דרך של עם שנמצא במצוקה; או שמלמדים פחות.

ד. קורן:

איך זה יפתר בתוך בית-הספר?

א. ידלין:

נכון שיש קשיים. אין להעלות על הדעת שמורה כלשהו ילמד פחות. הביצוע הוא מאד קשה. אבל ברגע שצריך לקבל מורה חדש, לא יקבלו אותו. ייערכו אחרת כדי להתארגן.

אשר לחסיבת הביניים - שם אמרנו במפורש שילמדו שעתיים פחות, וסימנו גם מה הן השעתיים. שם הכנסנו רעיון חדש של מקצוע בחירה. זה חשוב מאד, זה מפתח את האדם. התלמיד לומד מקצוע מסויים לפי רצונו, ולא לפי מה שמוכתב מבחוץ. נאלצנו לוותר על הגשמת הרעיון הזה. אמרנו: במקום שלוש שעות בשבוע של מקצוע בחירה, תהיה רק שעה אחת.

אשר לכדורגלן שפיגלר, קפטן הנבחרת הלאומית בכדורגל - קשה לי להבין מה מציע חבר הכנסת א ליעד. אפשר לומר לגבי שפיגלר: מה עוד נשאר לעשות ולא עשינו, בהתחשב בנתוני ויכולתה של מדינת ישראל. אני בדקתי את הנושא. הוא מקבל מקבוצתו, קבוצת מכבי נתניה, מינימום 1,000 לירות לחודש, למרות שהכדורגל בארץ הוא חובבני. לא חשוב איך עושים זאת. אילו היו הופכים את הכדורגל בארץ למקצועני, וצריך היה לשלם מס הכנסה, כל מימון הפעילות של הכדורגל היה עולה ב-100%. אבל היום זה חובבני, והתשלומים נעשים בכל מיני דרכים ושיטות. המדינה אינה נהנית מזה, אבל השחקן נהנה מזה.

דיברתי עם שפיגלר אישית, אם כי אינני חייב לעשות זאת. זה לא כל כך טוב שהיום כל ספורטאי יודע שאפשר לגשת לסגן השר. כרמל צפניה החליט ערב התחרות הבינלאומית בשיט לעשות שביתה. הוא שלח לי מכתב, הציג שלושה תנאים, ואמר שאם לא ימלאו אותם, הוא לא ישוט. בדקתי את זה, ראיתי שהוא עבר על החוק. לא אגן עליו. הוא רוצה שהמדינה תשלם את הנזק מפני שהוא עבר על החוק? אבל את העזרה שמגיעה לו הוא יקבל. ובכן שפיגלר מקבל מקבוצתו כ-1,000 לירות לחודש. דאגנו לו לתחנה של כרטיסי פיס או טוטו, שמה הוא מרויח כ-600-800 לירות לחודש. אירגנו לו הלוואה וקנינו לו מכבש שלא הוא עובד עליו, אלא פועל שכיר, ותוך שנתיים הוא מחזיר את כל ההלוואה, וכל מה שהוא יקבל מהמכבש זו הכנסה נקיה. הוא קיבל מילגות מקרן ספורטאים מצטיינים, אם כי הוא לא לומד. פה עשינו יוצא מן הכלל. תוך כדי היותו שחקן דואגים שתהיה לו פרנסה כשהוא יורד מהמגרש. מצטברים לרשותו בקרן של ספורטאי כדורגל זכומים שהם פונקציה של מספר המשחקים שהוא משחק, של מספר השנים שהוא פעיל בשדה הכדורגל, וכשהוא יורד מהמגרש הוא מקבל את זה. ובכן לשפיגלר יש כבר כ-20 אלף לירות. ואם הוא היה ממשיך לשחק אצלנו במקום לבסוע לצרפת, היה גומר עם עוד 50 אלף לירות.

אשר לעתידו - אין לי שום ספק שהוא יהיה

מאמן כדורגל, ואז ירויח כ-2,000 לירות לחודש, בדיוק כמו סלמן.

הוא תובע עכשיו 100 אלף לירות, או שתינתן לו מונית או תחנת דלק. איננו יכולים לעשות זאת, כשאנחנו יודעים שיש נכים שמחכים לזה. ואם כן - אז למה רק לשפיגלר? יש גם שחקנים אחרים, שגם להם יש רגליים. לשפיגלר יש גם שכל. גם האחרים הם שחקנים חשובים.

ובכן אחרי בדיקה מדוקדקת מצאתי שהיום פרנסתו מובטחת, עתידו מובטח, ולכן לא מצאתי אפשרות להיענות לו. אמרתי לו שאיננו יכולים להתחרות עם מה שמציעים לו בחוץ-לארץ. הוא אמר שאין לו טענות אלינו, שעשינו למענו כל מה שאפשר. הוא רוגז על כך שהתאחדות לכדורגל אינה משחררת אותו בלי שנת ההסגר. זה שייך לתקנון של החובבנים. זה ענינם. אינני חושב שהם ינהגו כלפיו אחרת מאשר כלפי מי שהו אחר, וקפסן נבחרת ישראל היה צריך להבין את זה.

אינני חושב שהיו פה הליכים שיכלו לפגוע בו או שפגענו בו כאזרח. להיפך, הוא כבר פגע בנו.

י. שריד: אף אחד אינו מוקיע את זה, רק "מגלים הבנה".

א. ידלין: לשאלה על מנהל רשות הספורט עשהאל בן-דוד -

אינני יכול להגיד כרגע שהפרישה היא סופית. אני כבר יודע כמה שבועות על ההתלבטויות שלו. בשיחה האחרונה בינינו הבינותי שזה עוד מותנה בעבודה האחרת שהוא מתכוון לעבור אליה, הטיפול בחקלאות בשטחים, מטעם משרד החקלאות. הוא היה הרבה שנים עובד משרד החקלאות, יצא לשליחות בחוץ-לארץ, ועם שובו הצענו לו לכהן כמנהל רשות הספורט. הוא כיהן בתפקיד זה חמש שנים. עכשיו הוא שוקל לעבור לטיפול בעניני החקלאות בשטחים. בשיחה האחרונה שהיתה בינינו לא קיבלתי עוד את תשובתו הסופית.

הייתי מעדיף שמר בן-דוד בעצמו יתן פומבי לנימוקי התפטרותו. אני חושב שזה יותר בריא שהוא יסביר מדוע החליט לפרוש מתפקידו, ולא שאני אנסה לשער.

ס. בן-פורת: הוא אומר שהשר יסביר.

א. ידלין: אני יכול לומר כך: יכול להיות שכל ראש אגף או ראש מחלקה אינו שבע רצון מהתקציב העומד

לרשותו, על רקע המצוקה התקציבית של המשרד. אין לי ספק שבהרבה שטחים נבלמה התנופה שיכולנו לחולל כאשר בכל שנה תקציבי החינוך והתרבות והספורט גדלו. השנה המאושרת ביותר היתה כשגם העלו את שכר המורים באחוזים גדולים וגם קיבלנו סכומים נוספים להעמקת והעשרת החינוך. כשכל זה משתנה, אז ודאי שכל אחראי למחלקה ולאגף אינו אחראי להיקף תקציבו. אבל אינני יכול להגיד שבעיה זו מונחת ביסוד ההתפטרות. על זה היה דין ודברים לפני שנה. אינני יודע על חילוקי דעות בקשר למדיניות הספורט. אינני יודע על חילוקי דעות לגבי מקומה של רשות הספורט בארגון מחדש של המשרד. יש פה ודאי נימוקים אישיים. ואם מר בן-דוד אמר שעל השר להסביר, אז ודאי שהרקע הוא אישי.

לאחרונה היתה מחלוקת על נסיעתו של

מר בן-דוד לקונגרס בינלאומי לאוסטרליה. אפשר להעריך הערכות שונות מה חשיבותו של קונגרס כזה או חשיבות השתתפות ישראל בו. אבל נסיעה כזאת איננה זולה. ועל רקע החלטות על קיצוצים היתה הוגשה בהנהלת המשרד שנסיעה כזאת לקונגרס איננה גורלית, אם כי ודאי שהשתתפות ישראל חשובה. נפלה החלטה שלילית. זה היה ענין של 6,000 לירות. יכול להיות שהוא קיבל את זה כפגיעה אישית או כעלבון אישי. יותר מזה אינני יכול להגיד. אם ורוש הסבר לציבור, הייתי מעדיף שהוא יתן את ההסבר שלו.

ע. פינברג-סרני: בעתונות כבר הופיעה ידיעה שזהו הנימוק,

שלא נתנו לו לנסוע לאוסטרליה. יש לזה

טעם לא טוב. הוא איש הגון ועשה עבודה טובה. יכול להיות שהוא צריך ללכת, שום דבר לא יקרה, אבל זה משאיר טעם רע.

א. ידלין:

אם זה הנימוק שבגללו הוא עוז, מה אני יכול לעשות? בשיחה אישית אמרתי לו שלא זה רקע להתפטר. ביקשתי ממנו שלא יתפטר, עם כל זה שהוא נפגע. זה לא רקע להתפטרות, זה לא מכובד, זה לא טוב לו. אמרתי לו שהשר ישמח אם הוא יחזור בו.

13.8.1970 - א. ידלין

המשך הדיון על בעיות חינוך

א. ידלין:

כמה הערות בשולי הדיון על המבנה הארגוני של המשרד. וקודם כל הערה כללית: אין מבנה ארגוני אחד, אין פתרון ארגוני אחד לבעיות שניצבות בפני משרד חינוך או כל מערכת ארגונית. באופן תיאורטי אפשר לפתור את הבעיות הניצבות בפני המבנה הארגוני באלטרנטיבות שונות. כל אלטרנטיבה, כל פתרון מעלה את בעיות התיאום שלו. אחד השיקולים ששוקלים כשקובעים את המבנה הארגוני זה חיזוק התיאום. במבנה ארגוני גדול ומסועף כמו של משרד החינוך והתרבות יש הרבה בעיות של תיאום ואין להן פתרון מוחלט. כך שאינני אומר שהמבנה שבחרנו בו הוא המבנה היחיד. אפשר היה לאמץ פתרונות אחרים. אין פתרון שלא נשארות בו בעיות פנימיות, בעיקר של תיאום. אבל מוכרחים להכריע, לשקול רווח מול הפסד, יתרון מול נזק, ולהחליט על המבנה. יכול להיות שבעוד חמש, שבע או עשר שנים יהיה צורך לעשות ריאורגניזציה מחדש, ולאמץ מבנה שהיום לא קיבלנו אותו.

אתן דוגמה אחת. ההכרעה הקשה ביותר שעמדה בפנינו היתה האם לשמור בתוך מערכת החינוך על קו ההפרדה בין חינוך יסודי ועל יסודי, כאשר מערכת אחת מטפלת בחינוך היסודי, פדגוגית ומינהלית, ומערכת שניה מטפלת בחינוך על-יסודי, פדגוגית ומינהלית. יש שירותי היקף פדגוגיים המשרתים את כל המערכת. יש שני יושבי-ראש, מזכירות פדגוגית יסודית ועל-יסודית. כל זה מתואם נניח על-ידי המנהל הכללי. ויש הגיון לשיטה הזאת שהיא די דומה לשיטה הקיימת, משום שגם החינוך היסודי והעל-יסודי הם רבי-היקף. השאלה היא אם אפשר לשלוט על מערכת עצומה אחת. הפעם סברנו שהמבנה הזה אינו טוב, כי בשנים האחרונות אנחנו בתהליך של ביצוע הרפורמה, כאשר הקוים בין חינוך יסודי ועל-יסודי נמצאים בתהליך של תמורה, וכאשר לצורך ביצוע הרפורמה נדחפנו להקים מרכז כוח שלישי שעוסק ברפורמה. והיום יש לנו שלושה מרכזי כוח. זה סבך גדול, סמכויות לא ברורות. לכן נטינו להכרעה על ביטול קו ההפרדה, כלומר הנהלה אחת לחינוך כולו, שהיא גם מכצעת את הרפורמה.

כמידה שיש צורך בוועדות משנה שמטפלות בדברים האופייניים לחינוך היסודי והעל-יסודי, הן שואבות את סמכותן מהנהלה האחת. יכול להיות שבעוד עשר שנים, לאחר שהרפורמה תבוצע במלואה, אפשר יהיה לעבור שוב למבנה אחר, של חינוך יסודי מחד, חינוך על-יסודי מאידך, עם שירותי היקף. אבל הפעם כאמור נפלה ההכרעה לביטול קו ההפרדה, כלומר שנאחד את המזכירות הפדגוגיות, את מינהלי החינוך הנפרדים, וגם המחוז, או הלשכה המחוזית תטפל בחינוך בכללותו. עד היום הטיפול בחינוך היסודי במחוז היה בידי המפקח היסודי.

היו"ר א. רוזיאל-נאור: האם פירוש הדבר שאותו מפקח יפקח גם על החינוך היסודי והעל-יסודי באותו מחוז?

א. ידלין:

לא. מה שישאר הוא שלמרות האיחוד של המוסדות המטפלים, לכל בית-ספר יהיה מפקח כולל. בשלב זה אני רוצה להגדיר את המפקח הכולל כאותו אדם שרואה את בית-הספר בשלמותו, כלומר את כלל תלמידיו, מוריו, מבניו וציודו. כל יחידה פונקציונלית במשרד רואה אספקט של בית-הספר: אחת תטפל בתכניות לימודיים, אחת במורים וכו'. אבל האיש שרואה את בית-הספר בשלמותו הוא המפקח.

יש בעיה מה בדיוק תפקידו של המפקח, מה היסוד הארגוני, מה היסוד הפדגוגי. אינני נכנס לזה כרגע. יכול להיות שנסיים את נקודת הכובד של תפקיד המפקח מתפקיד ארגוני לפדגוגי. יכול להיות שלהיפך, שנראה בו את איש הארגון ונעמיד לרשותו מנחים, כלומר מורים בעלי יכולת שעוסקים בהנחיית המורים האחרים במקצועותיהם. אבל זו שאלה אחרת, מעבר לענין המבנה. על בית-הספר מפקח איש אחד שרואה את בית-הספר בשלמותו. אני מתאר לי שיהיו מפקחים שיתמחו בחינוך היסודי, ויהיו מפקחים שיתמחו בחינוך העל-יסודי. יכול להיות שבחינוך העל-יסודי יחול שינוי, כי יש לנו היום בתי-ספר על-יסודיים עיוניים שכבר מתפתחות בהם מגמות מקצועיות. יש לנו בתי-ספר מקצועיים על-יסודיים שבשנה הבאה יתחילו להכין את תלמידיהם לבחינות בגרות. כלומר החלוקה הקלאסית של בית-ספר תיכון עיוני ובית-ספר תיכון מקצועי הולכת ומיטשטשת. כל בית-ספר על-יסודי הוא רב-מסלולי ורב-מגמות. יכול להיות שלא יהיה לנו מפקח שמתמחה בפיקוח על גימנסיה מול מפקוח על בית-ספר על-יסודי מקצועי. ישארו לנו מפקחים על מקצועות, אבל המפקח הכולל יהיה צמוד לבית-הספר.

13.8.1970 - א. ידלין

לפי אחת ההצעות של מבנה המשרד יהיה לנו מנהל מחוז שיטפל בכל השלוחות של משרד החינוך והתרבות. אבל בתחום של החינוך יעמדו לרשותו מפקח מחוזי לכיתות גן, א-ו, ומפקח מחוזי לכיתות ז'-יב. כלומר ההבחנה בין יסודי ועל-יסודי נשארת. מפקחים יהיו צמודים לבתי-ספר אלה או אחרים. המשרד הראשי יאורגן על בסיס אחר. שם יהיה לנו אגף למינהל שיטפל בכל המערכת. יהיה אגף לכוח אדם בהוראה שיטפל בכל מורי ישראל. תהיה לנו מזכירות פדגוגית אחת או הנהלת חינוך אחת, שבה יישבו גם אנשי חינוך יסודי, על-יסודי, שירותי התיקוף, והיא תחלוש על החינוך כולו ותבצע את הרפורמה, כולל בעיות הכשרת מורים, אם כי לענין הכשרת מורים יהיה אגף מיוחד.

הביצוע של שינוי המבנה הארגוני יהיה ללא ספק הדרגתי. זהו תהליך, תוך כדי הפקת לקחים עם הביצוע. דרוש היה שיהיה לנו יעד שאליו חותרים. אנחנו לא מתקשרים אליו התקשרות נוקשה. אבל לאחר דיונים ובירורים ובחינת אפשרויות שונות סיכמנו על היעד שאליו חותרים. ואין מפקח שהצעדים הראשוניים של הביצוע יהיו במינויים הראשוניים. למשל, כשיתמנה המסנה למנכ"ל לעניני חינוך, זה יהיה סימן ראשון לריכוז כל שלבי החינוך ביד אחת. כשיתמנה ראש מינהל החינוך, הפירוש יהיה ששני מינהלים נפרדים יאוחדו למינהל אחד. שניים-שלושה מינויים ראשוניים כבר קובעים את משמעות הארגון. אבל עד שהארגון יבוצע בכל המישורים, זה ודאי יהיה תהליך.

למשל, אם מדברים על המגמה של הדצנטרליזציה, אנחנו שוקלים אם לא להתחיל במחוז נסיוני. הקמת המחוז החדש כוללת כמה מהפכות: א) מסיפול בחינוך חובה לסיפול בכל מכלול החינוך; ב) סיפול בכל חטיבות ושלוחות המשרד; ג) יתר סמכויות הכרעה למחוז. אלה שלוש תמורות במבנה המוצע. יכול להיות שהן כה קשות ומסובכות, שמוטב לנסות את זה במחוז אחד. אבל ייתכן שנוכל לבצע זאת לא רק במחוז אחד, אלא להתחיל בשניים-שלושה. אבל אין עוד הכרעות סופיות לגבי קצב ההדרגתיות.

בכל מבנה ארגוני בתחום החינוך יישארו כמה שאלות יסוד של מינהל החינוך, שבהן עדיין לא הכרענו ולא פסקנו, אבל הן אינן קשורות בהכרח עם המבנה הארגוני המוצע או עם כל מבנה ארגוני שהינו מאמצים. למשל בעיית מערך הפיקוח ותפקידו, זו בעיה שרירה ועומדת בכל מבנה ארגוני. או בעיה שניה: מקומו של מנהל בית-הספר בהיררכיה של משרד החינוך, סמכויותיו. זו בעיה שעומדת בכל מבנה, ואנחנו נצטרך לתת את הדעת עליה. יכול להיות שאפשר להישען יותר על המנהל בתחום הארגוני ולראות בו את המקור המדווח על המורים. אין להשלות את עצמנו שהמפקח באמת מקבל מושג ברור על המורים מביקור בכיתה. אז המפקח נשאר רק האיש שיותר מנחה ומדריך את המורים. אבל יכולים להיות פתרונות שונים. זו שאלה שעומדת בכל מבנה.

קיימת גם שאלת היחסים בין משרד החינוך ומחלקות החינוך המוניציפליות. עובדת על זה היום ועדה שצריכה לקבוע, בהשתתפות משרד הפנים, את הסמכויות ואת חלוקת התפקידים בין הרשות המרכזית והרשות המוניציפלית.

חבר הכנסת לויין אמר שהרעיון של אגף לתכנון ולתקציב כאגף כולל הוא רעיון שעשוי לפגוע בפונקציה התכנונית, כי יושם יותר דגש על הפונקציה התקציבית. סכנה זו לא נעלמה מאתנו. יחד עם זאת הנסיון בממשלה הוא שבמידה שהתכנון מנותק מהתקציב, אין לו שום השפעה על ההכרעות. אנשי נציבות שירות המדינה, כולל המומחים שהיו בוועדה, היו בדעה שאגפי התכנון או מרכזי התכנון או יחידות התכנון לא הספיעו על המדיניות השוטפת של המשרד. הרעיון של אגף אחד שמאחד תכנון ותקצוב, תכנון לטווח ארוך עם הכרעות תקציביות שוטפות, הוא יותר טוב.

בתוך האגף לתכנון ותקצוב יהיו יחידות משנה, אם נצליח לבנות את זה לאור גזירת הקפאת התקנים. אבל אם נצליח, מדובר על חמש יחידות: יחידה לתקציב ותכניות עבודה שוטפות, יחידה לתכנון לטווח ארוך, יחידה לסטטיסטיקה ותחזיות, יחידה למחקר ומעקב, ויחידה שתרכז צוותי חשיבה, אנשים מחוץ למשרד, מומחים, אנשי אוניברסיטאות חינוך, מורים, שיחשבו יחד על שאלות מטויימות, ועל-יד זה ינחו אותי את התכנון, את המחירים, את הנהלת המשרד. בראש כל יחידה יעמוד ראש יחידה, ובראש כולם יעמוד ראש האגף לתכנון ותקצוב. ואז איננו חושב שזה יהיה כמו שחושש חבר הכנסת לויין. זה יכול להיות בהחלט אחרת.

אשר לשאלת ההפרדה בין מנהל מחוז ומפקח המחוז - בשלב זה הסמנטיקה אולי לא כל כך חשובה. הכוונה היא שיהיה מנהל

13.8.1970 - א. ידלין

מחוז שלימינו יהיו שלושה ממלאי תפקידים: האחד - אחראי על מינהל המערכת בתוך המחוז, ושני מפקחים פדגוגיים, אחד לכיתות גן עד ו', והשני לכיתות ז'-יב, שיהיו אחראים על ציבור המורים במחוז וינחו את המינהל הנחיה פדגוגית. הם יקבעו את תכניות ההשתלמות, והמינהל יבצע. הם יהיו בקשר עם השירות הפסיכולוגי, המרכזיות הפדגוגיות וכדומה, אבל מנהל המחוז יתאם אותם.

חבר הכנסת לוי, אין לנו תפיסה של עדיפות לסגולה האדמיניסטרטיבית, אם כי אנחנו יודעים שעל מנהל המחוז, בניגוד למפקח המחוז של היום, תהיה מוטלת אחריות גדולה של כל מינהל החינוך ומשרד החינוך במחוז, ובהעדר סגולות אדמיניסטרטיביות הוא ודאי לא יוכל לשאת מעמסה זו, במיוחד בהתחשב בזה שנעניק לו סמכויות הכרעה. אבל היינו מאד רוצים שהאיש שינהל את המחוז יהיה איש שצמח מתוך מערכת החינוך. אנחנו בהחלט רואים את זה בברכה, ואני מאמין שתיתכן צמיחה אורגנית מתוך מערך הפיקוח לתפקיד כזה שמחייב סגולות אדמיניסטרטיביות מרחיקות לכת. אני רואה לפני מספר אנשים שצמחו מתוך הפיקוח, וש אפשר יהיה להציב אותם בתפקידים אלה. אם יהיו ארבעה מנהלי מחוזות, מהם שלושה שצמחו מתוך המשרד ומישהו שיבוא מבחוץ, נראה לי שזה יכול להיות הפתרון הפרקטי. לא קבענו לעצמנו שמנהל מחוז צריך לבוא מהחוץ. אנחנו נמצא את הפוטנציאל האנושי שיש במשרד.

באשר לאגף להכשרת מורים - פה יש מיפנה לעומת המצב הקיים. אנחנו מפרידים בין הכשרת מורים והשתלמות מורים. השתלמות המורים תהיה באגף לכוח אדם בהוראה. זה נותן לכם דוגמה לבעיה שיש לה פתרונות שונים. אם הוציאו את כל הטיפול במורה, בין שהוא פדגוגי ובין שהוא מינהלי, מהרגע שאתה מנסה לגייס אותו ללמוס בסמינר ועד שהוא יוצא לפנסיה - ויש הגיון בריכוז הזה - אתה צריך להגיע למסקנה שצריך להיות אגף למורים שדואג לכל הדברים, מהתחלה ועד הסוף. ובאחת האלטרנטיבות הראשונות של המשרד היה רעיון כזה, שאמר: נבנה את המשרד לפי מופעי חינוך, ארבעה מופעים, פרט לפיקוח שרואה את בית-הספר בשלמותו. אבל לא תמיד הנחה תיאורטית ניתנת ליישום, ואנחנו בפרדנו מהצעה זו. ובאשר למורים לא בנינו אגף אחד שירוכזו בו כל המורים. בשלב האחרון נפלה הכרעה שהכשרת מורים תישאר כאגף בפני עצמו, ואגף זה יתמחה בנייהול הסמינרים ויעמוד בקשר הדוק עם האוניברסיטאות, כדי להשפיע עליהן לחולל שינויים בהכשרת מורים בתוך האוניברסיטאות, ושנית - כדי לקשור אותן לאחריות פיקוח על הסמינרים. הטיפול במורים בתוך המערכת, בין שהוא פדגוגי או מינהלי, יהיה בידי אגף אחד. הכרעה זו נפלה, כי פה נפלה הכרעה קודמת, שאנחנו בונים מצד אחד יחידה של הפעלת החינוך, שהיא מטפלת במוסדות החינוך באופן שוטף, ולצדה שנים-שלושה אגפים שאינם חלק מהמערכת של הפעלת החינוך, כמו תכניות לימודים לסווח ארוך, הכשרת מורים. היות ובנינו את מערכת החינוך כיחידה אחת, שעליה חולש המשנה למנכ"ל באופן ישיר, ובצדה של המערכת כמה חטיבות המשרתות אותה מהסווח הארוך, כשראשי היחידות כפופים למנכ"ל - עשינו את ההפרדה. כי השתלמות מורים זה חלק מהמערכת, זו פעולה שוטפת, וזה אפשר שהשתלמות מורים תהיה יותר קשורה לפיקוח.

ככנסתי קצת לפירוט כדי להראות אפשרויות שונות שהיו. ההכרעה שנפלה היא שהאגף להכשרת מורים הוא אגף נפרד, אם כי ראש האגף יהיה בהנהלת החינוך, כמו ראש האגף לתכניות לימודים. כשמסכמים על התכניות, מביאים את זה להנהלת החינוך, והיא מאשרת. הנהלת החינוך דואגת להזרים את התכניות למערכת החינוך. השתלמות מורים תהיה באגף המרכזי של כוח אדם בהוראה.

יש עוד שני אגפים גדולים. גם לגבי הנוער עמדנו בפני שאלה האם להימנע מאגף נוער ולהגיד: גדנ"ע וחינוך חברתי שייכים למערכת החינוך; חינוך משלים, תנועות נוער, תנועות נוער - זה בכלל מחוץ למערכת החינוך, אולי נקשור את זה עם ספורט ותרבות. גם אפשרות כזאת קיימת. יש לנו נטייה לאחד את כל הטיפול בנוער באגף אחד. על-ידי זה נמנע כפילות, ננצל יותר טוב את המשאבים. במהלך של חינוך חובה חיינם הנוער הוא אותו נוער. ובכן אנחנו נוטים היום לבנות אגף נוער שיש בו מחלקה לחינוך משלים, פיקוח על הגדנ"ע, חינוך חברתי, תנועות נוער, נוער במרחב הפתוח. הצבנו אותו קצת מחוץ למערכת, בזיקה ישירה למנכ"ל. אבל שוב, ראש אגף הנוער יהיה חבר בהנהלת החינוך או חבר המזכירות הפדגוגית העליונה.

היתה שאלה על עידוד חיוזמה החינוכית מלמטה. שאלה זו אינה קשורה כל כך בשאלות המבנה. היא קיימת ועומדת בכל מבנה ארגוני שנאמץ לעצמנו. שר החינוך אמר על כך כמה דברים בכנסת. אני יכול רק להגיד את הערכתי. אני חושב שאין למערכת החינוך שלנו, עם

כל היותה צנטרליסטית, כשכל תכניות הלימודים נקבעות מלמעלה ויש מערך של פיקוח - אין מגבלות של יוזמה חינוכית מלמטה. מורה יכול לגלות את יוזמתו. בתחום המתודי - אין שום ספק. בתחום של החינוך החברתי, האכסטר-קוריקולום - גם כן אין שום ספק. גם בתחום הקוריקולרי. תכניות הלימודים איננה תכנית קפואה. אנחנו אף פעם לא עומדים על ענין ההספק. אנחנו יודעים שיש לנו מערכת חינוך הטרוגנית, לכן צריך קצב שונה והספק שונה. אינני חושב שיש פה הגבלה. האינטרפרטציה אצלנו היא די מגוונת. אינני יודע אם יש איזה מקצועות או תחומי לימוד שמורים בישראל רצו ללמד אותם, וזה לא ניתן להם.

השאלה שאני רואה אותה היא איך לנצל יוזמה של מורים ולהפוך אותה לנכס של מערכת החינוך, מתוך הנחה שיש מה לשאוב מציבור המורים בשדה. לגבי שאלה זו, אני חושב שעשינו משהו בתקופה האחרונה. שיתפנו מורים רבים בוועדות לתכניות הלימודים. מדובר בעשרות מורים. היום הועדות מכינות גם חומר לימודי שבדק בכיתות, והמורים אחר כך הם שמלמדים. יש מורים שותפים בוועדות; יש מורים שעושים את הניסוי בכיתות. לצורך ניסוי אנחנו בוחרים מידגם מייצג של בתי-הספר השונים, והמורים הופכים להיות בני-ברית למחקר. יש שלבים שונים. לפעמים אנחנו בוחרים את התכנית על שש כיתות, ואז אנחנו בוחרים את המורים הטובים, כדי שלא ניכשל בגלל המורים. אחרי שעוברים את השלב הזה, אנחנו בוחרים מידגם שמייצג את המערכת. אז יש מורים שונים שהם שותפים במחקר, מהם אנחנו שואבים את האיזון החוזר. על-ידי זה בהחלט נתנו אופקים חדשים למורים.

אני מתכוון גם שבעתיד נעשה מאמץ יותר גדול ומרוכז לקלוט רעיונות מהשדה. אחד הדברים שנרצה לספל בו בעתיד זה ענין המרכזיות הפדגוגיות. אנחנו מתלבטים עדיין איפה לשבץ אותן במבנה החדש. זה צריך להיות מכשיר הביניים בין המתכננים לטווח ארוך ובין השדה. מנקודת ראות אחרת אפשר להגיד: מרכזיות פדגוגיות שייכות יותר למערכת החינוך השוטפת, וזה לא אותו אגף, אוטונומי יותר, אקדמי יותר, שצריך להיות נפרד. אנחנו יודעים את כל הבעיות. צריך להכריע מה יותר טוב. ייתכן שאחרי ניסיון נראה מה יותר טוב ונכריע.

כדי לסכם: המשרד יתבסס בעתיד על כמה גושים גדולים. גוש הפעלת החינוך שבצדו כמה אגפים שעוסקים בחינוך לטווח ארוך, בין שזה הכנת תכניות לימודים או הכשרת מורים ואגף נוער. הייתי משייך לזה גם את המרכז לטלביזיה לימודית, אם כי היא לא תשרת בעתיד רק את החינוך, אלא גם את הנוער, הנחלת הלשון, השכלה גבוהה. אגפים אלה הם בצדה של המערכת של הפעלת מוסדות החינוך. יש גם אגף התרבות והאמנות, ההשכלה הגבוהה והמכללות, ההסברה, ויש כמה מחלקות מטה שמשרתות את כל המשרד: המחלקה לבינוי, האגף לתכנון ותקצוב, והמינהל והאמרכלות של המשרד כולו. זוהי עכשיו התמונה הגדולה והמסועפת של המשרד.

אנחנו מניחים שיחידות המשרד הראשי תתמקדנה יותר בתחום עבודת המטה, ותפקידי הביצוע יועברו למחוזות. התקווה שלנו היא שהמבנה החדש יבטיח את שליטתה של הנהלת המשרד או של ההנהלה המרכזית של מערכת החינוך, תוך תכנון, תוך מיקוב שיטתי, ויחיד עם זה יוענקו סמכויות ביצוע ניכרות למנהלי המחוזות. המחוז יהיה מחוז כוללני, ירכז את מכלול פעולות המשרד באזור. בחטיבת החינוך שתמשיך להיות החטיבה המרכזית של המשרד יופעלו כמה שינויים: איחוד האחריות על הפעילות הפדגוגית בכל שלבי החינוך, ביטול ההפרדה הארגונית במטה בין חינוך יסודי וחינוך על-יסודי, יצירת אגף מינהל חינוך אחד לכל המערכת. יחד עם זה יהיה דגש על מערכת הכשרת המורים מצד אחד באגף עצמאי, ועל טיפול בכוח אדם בהוראה, כולל השתלמותו המתמדת, אגף שיהיה בתוך המערכת. תהיה מסגרת עצמאית לאחריות לפיתוח תכניות לימודים ושיטות הוראה. ירוכזו פעולות החינוך החברתי, החינוך המשלים והגדנ"ע במסגרת אגף הנוער, ותוקם יחידה מרכזית לתכנון מחקר וחשיבה לטווח ארוך.

אני מודה מאוד לסגן שר החינוך והתרבות על תשובתו המפורטת לשאלות חברי הוועדה.

היו"ר א. רזיאל-נאור:

בטרם נסיים את הישיבה - הודעה אישית

למר שריד.

13.8.1970 - י. שריד

י. שריד:

אני מניח שזאת הישיבה האחרונה שאני משתתף בה בוועדת החינוך, כשליח של משרד החינוך. רצייתי רק לומר לכם שלום ותודה על שהיתה לוועדה הסבלנות לשמוע אותי במשך שבע-עשרה שנה, ולא תמיד דברים שהיו ערבים לאוזן. שבע-עשרה זה בגימטריה טוב, ואני מרגיש שעכשיו הזמן הטוב לפרישת משרד החינוך. אני מאחל לכולנו שיהיה טוב גם במשרד החינוך וגם בחינוך, ולישראל כולה. תודה רבה לכם.

ה'נ"ר א. רזיאל-נאור:

אני חברה בוועדה זו עוד מהכנסת הראשונה, וראיתי את כל יושבי-הראש, השרים, המנהלים וכל נושאי התפקידים. מר שריד ייצג את משרד החינוך ואת החינוך עוד לפני שהיה מנהל כללי ולפני שהיה משרד החינוך. ואם כי היינו אנשי ריב וחלקנו על הרבה דברים, אבל היתה זו ודאי מחלוקת לשם שמים, והיא הלא זו שכתוב עליה שהיא מתקיימת. כי הדאגה היתה באמת דאגה לחינוך.

אני רוצה להודות למר שריד על העזרה, על הסבלנות, על כל מה שהוא סיפק לחברי הוועדה. הוא השיב לכל שאלה, לכל הערה, תמיד הכל בא על מקומו, בין שהיה בהסכמת השואל או אפילו בניגוד לדעת השואל. אבל העובדה ששאלות לא נשאלו ללא תשובה, ושתמיד ידענו שיש כתובת אליה אפשר לפנות, הקלה מאד על אלה שעסקו ועוסקים בחינוך.

אין ספק שעוד נשוב לדבר עם מר שריד במסיבה מתאימה יותר מאשר בפרידה חפוזה זו.

מ. פרוש:

אומרים בשם רבי אחד שהיה אומר: קשה עלי פרידתך, פירושו קשה לי להגיד שאתה נפרד מאתנו. ובאמת אני רוצה להגיד במלוא הכנות: קשה לנו להגיד שאתה, מר שריד, נפרד ממשרד החינוך. נזדמן לי מקרוב ומרחוק לעקוב אחר עבודתך. אני חושב שמעטים ניחנו באותן סגולות המתאימות לתפקיד הרם הזה שאתה כהינת בו, תפקיד רם וגדול עד מאד, הוא תפקיד מנהל כללי של משרד החינוך. לתפקיד זה יש צורך באיש חינוך, איש תרבות, וכזה אתה. לתפקיד זה יש צורך באיש ארגון. לך יש כל הסגולות לכך. ראיתי כיצד ניהלת את ספינת החינוך ביים הסוער, תוך תבונה ופקחות, ולא פעם תוך התאפקות שאפשר ללמוד ממנה. ידעת לעמוד על עמדתך ועל המגמות והמטרות שהצבת לפניך. עמדת עליהן תוך תבונה נפלאה. לפעמים במשפטים קצרים, אבל קולעים, ידעת להשקיע רוחות.

רבים מאלה הבאים במגע עם משרד החינוך יצטערו צער רב. שאתה עוזב את המשרד. אני אישית אצטער על כך מאד. למרות חילוקי הדעות שהיו בינינו. לא פעם יצאתי מחדרך מעודד, ותמיד ידעתי: לפני איש שלנגד עיניו צרכי החינוך, המבין ויודע כיצד לנהל את העניינים.

כבר אמרתי בהזדמנות אחרת שמעטים מאד האנשים בין המנהלים הכלליים במשרדי הממשלה שיכולים להצביע על הישגים רבים כשלך, על דרך עבודה ועל תבונה כפי שאתה הוכחת. השגת הישגים גדולים מאד, שאתה ואנחנו יכולים להתברך בהם.

אני מקווה שתדע להבחיל מהידוע ומהנסיון שלך לאחרים שימשיכו בדרכך המבורכת.

ע. פינברג-סרני:

אני נפגשתי עם מר שריד תקופה קצרה מאד, אבל לגבי זו היתה קליטה. כשהסבירו לי איך נעשים הדברים בוועדות, אמרו לי שיש מאבק מתמיד בין אנשי המשרדים והוועדה. אני מוכרחה להגיד שהקליטה שלי דרך מר שריד היתה נעימה בצורה בלתי רגילה. בתקופה הקצרה שבה נפגשתי עם מר שריד, כל שאלה וכל בעיה מצאו תמיד תשובה ואוזן קשבת. לחברי ועדה צעירים והדסים זו קליטה יוצאת מן הכלל.

חבר הכנסת לוין אמר בישיבה הקודמת שרצוי היה שהמנהלים ועובדי החינוך ייצאו מתוך שורות החינוך. דרך בני משפחתו אני זוכרת כשמר שריד היה מנהל בית החינוך ברחובות, והעדויות שנמסרו לי מהם הן שלא היה מורה כזה. נדמה לי שלאיש חינוך זו המחמאה הגדולה ביותר, ואני מצטרפת לתקווה שהביע חבר הכנסת פרוש שעוד תימצא דרך לנצל את נסיונו החינוכי של מר שריד גם להבא.

13.8.1970 - מ.צ. נריה

מ.צ. נריה:

יושבת-ראש הועדה הזכירה את המלה איש ריב. גם לי היו קצת מריבות עם מר שריד, אף על פי כן אני רוצה להגיד שהתקופה האחרונה שמר שריד היה המנהל הכללי של משרד החינוך היתה תקופת העשייה הגדולה ביותר של משרד החינוך. היו לי דין ודברים עם שר החינוך הקודם, אבל ככל הזדמנות הערכתי את התנופה הגדולה שהוא נתן לחינוך. אותה תנופה בוצעה למעשה על-ידי מר שריד. ועל כך יבורך.

י. שריד:

אני מודה על דברי הברכה של חברי הועדה. אני מעריך מאד את דברי חבר הכנסת פרוש

וכל שאר החברים.

את המחמאה הגדולה ביותר שמעתי מפי חברת הכנסת פינברג-סרני, שבת הדודה שלה, היא בתו של אנצו סרני, אמרה שלא היה מורה כמותי. בשבילי זו היתה מחמאה גדולה.

הינו"ר א. רזיאל-נאור:

זו הישיבה האחרונה שלנו בכנס הקיץ של הכנסת. אני מאחלת לכולנו שנזכה לחזור

אחרי הפגרה לימים טובים וכטוחים מאלה.

הישיבה נסתיימה בשעה 10.00.